

Forekomsten af kjoever i Nordjylland, 1975-1989

HENRIK NYRUP

(With a summary in English: *The occurrence of skuas in northern Jutland, 1975-1989*)

Indledning

I løbet af de sidste år er interessen for havfugle steget betydeligt, og kendskabet til havfuglenes forekomst er samtidig steget markant. Denne artikel behandler forekomsten af kjoever i Nordjyllands Amt fra 1975 til 1989, og er den første samlede behandling af deres forekomst i Nordjylland i 15 år.

Materiale

Siden slutningen af 1960'erne har Nordjysk Ornitologisk Kartotek (fra 1985 "Fugle og Dyr i Nordjylland") indsamlet oplysninger om forekomsten af fugle i Nordjyllands Amt, og fra 1984 også i Viborg Amt. Materialet er løbende blevet offentliggjort i årsrapporter, og derudover er en samlet fremstilling til og med 1974 blevet udgivet (Møller 1978). Fra midten af 1970'erne kan materialet i kraft af dets størrelse og geografiske dækning anses for at give et pålideligt billede af kjoevernes forekomst i landsdelen.

Denne artikel er i hovedsagen baseret på data fra dette kartotek. De oplysninger, der er angivet på kartotekskortene, er ikke forsøgt redigeret. Dette kan betyde, at aldersklasser, der er lette at identificere, er overrepræsenteret i forhold til sværere klasser, som med større sandsynlighed er placeret i gruppen af ubestemte fugle.

For arter på SU-listen er kun medtaget observationer, der er godkendt af Dansk Ornitologisk Forenings Sjældenhedsudvalg (Pedersen 1980, 1982, 1984; Boertmann et al. 1986; Olsen 1987, 1988).

Følgende personer har hjulpet med indsamlingen af materiale, og de skal her alle modtage en stor tak for hjælpen: Olav B. Andersen, Hans Christophersen, Klaus Malling Olsen, Knud Pedersen, Mats Peterz, Niels Otto Preuss, Erik Vikkelsø Rasmussen og Henrik Skov. David Boertmann og Kaj Kampp skal ligeledes have en stor tak for gode råd og hjælp under den sidste del af arbejdet.

Resultater og diskussion

Mellemkjoever *Stercorarius pomarinus*

Indtil 1982, hvor der blev set 259, forekom Mellemkjoever fåtalligt i Nordjylland (Tab. 1). Antallet har herefter svinget en del, med 371 i 1985 som den højeste årstotal. I 1976, 1982 og 1985 var der tale om deciderede invasioner af juvenile fugle, med hhv. 91%, 92% og 70% juvenile blandt de indrapporterede Mellemkjoever.

Som det fremgår af Fig. 1 er der set enkelte Mellemkjoever i forårsmånederne, men de ses kun regelmæssigt mellem ult. august og med. november. De fleste Mellemkjoever er set pri.-med. november, hvilket skyldes, at der i invasionerne i 1982 og 1985 var mange fugle i netop disse perioder. I "normale" år ses de fleste Mellemkjoever med. oktober. Der kan ikke siges noget sikkert om sammenhæng mellem vindretning/vindstyrke og antallet af Mellemkjoever p.g.a. materialets uensartede sammensætning. Største dagstotal var 89 ved Skagen 12. november 1985.

Af 273 farvefase-bestemte fugle var 45 (16%) af den mørke fase. Furness (1987) angiver 5-20% mørke fugle, uden større geografiske forskelle.

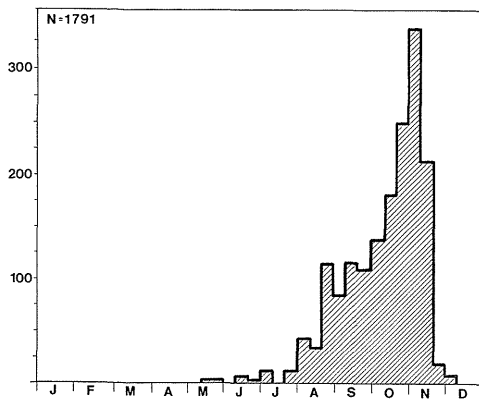

Fig. 1. Forekomsten af Mellemkjove i 10(11)-dagesperioder 1975-1989.
Number of Pomarine Skuas 1975-1989 in 10(11)-day periods.

Af 1606 aldersbestemte fugle var 312 (19%) adulte, 353 (22%) immature og 941 (59%) juvenile. Antallet af juvenile har svinget meget fra år til år, varierende fra 6% til 92%.

I modsætning til Blåvandshuk (Melftofte 1979) er der blevet set enkelte Mellemkjover i forårsmånederne. Efterårskulminationen ved Blåvandshuk ligger med-ult. oktober, ligesom i Nordjylland (bortset fra invasionsår).

De fugle, der ses ved Nordjyllands kyster, kommer efter al sandsynlighed fra de sibiriske bestande, der overvintrer i Atlanterhavet ud for Vestafrika (Olsen 1986, Furness 1987).

Almindelig Kjøve *Stercorarius parasiticus*

Fra 1966 til 1975 steg antallet af observerede Almindelige Kjover gradvist, hvilket sikkert især skyldes den forøgede aktivitet af ornitologer. I 1975-1981 svingede tallet omkring 500 og steg så brat til 2000 i de følgende år (Tab. 1). I 1986 nåede antallet 3209.

De første fugle på forårstræk ses 2. april-7. maj (gennemsnit 28. april). Trækket kulminerer primed. maj og er overstået med. juni (Fig. 2). De største tal fra forårstrækket er fra Skagen, hvor der 8. maj 1983 blev set 23 og 9. maj 1983 32.

Efterårstrækket starter med. juli med kulmination ult. august - pri. september (Fig. 2). De sidste fugle er set mellem 25. september og 23. november (gennemsnit 28. oktober). Det største tal fra efteråret er 177 ved Skagen 17. august 1988.

Der har alle måneder været en generel overvægt af mørke fugle. Procentdelen af mørke fugle svinger mellem 61% i juni og 87% i april. Der er gennem næsten hele året noteret enkelte af mellemfasen, med et maksimum i august (7%). De første juvenile ses normalt i perioden 14.-25. august (gennemsnit 20. august). I enkelte år er der blevet noteret juvenile allerede pri. august, men dette kan evt. have været fejlbestemte 2K-fugle. Andelen af juvenile tager til i løbet af efteråret og når sit maksimum med 81% af alle observerede fugle pri. november (Fig. 3).

Fig. 4 viser, at der ses flest Almindelige Kjover ved vestlige vinde, men den tilsyneladende sammenhæng mellem vindretning og forekomst forsvinder, hvis der korrigeres for vindhyppigheder. De talrigeste forekomster (mere end 10 fugle) er oftest registreret i vindstyrker på 4 eller derover.

Tab. 1. Årlige totaler af alle kjovearter, 1975-1989.
Annual totals 1975-1989.

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Mellemkjove <i>S. pomarinus</i>	20	59	22	53	50	34	18	259
Alm. Kjøve <i>S. parasiticus</i>	552	330	368	741	363	401	846	1844
Lille Kjøve <i>S. longicaudus</i>	0	0	0	1	4	2	6	25
Storkjøve <i>S. skua</i>	27	12	67	44	96	32	12	49
Ubestemt kjøve <i>Stercorarius</i> sp.	0	0	0	0	9	1	12	25
	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	
Mellemkjove <i>S. pomarinus</i>	147	72	371	100	30	193	370	
Alm. Kjøve <i>S. parasiticus</i>	1842	2024	1942	3209	536	1514	588	
Lille Kjøve <i>S. longicaudus</i>	11	8	24	41	38	> 90	11	
Storkjøve <i>S. skua</i>	238	242	195	183	100	516	127	
Ubestemt kjøve <i>Stercorarius</i> sp.	11	8	47	0	7	0	0	

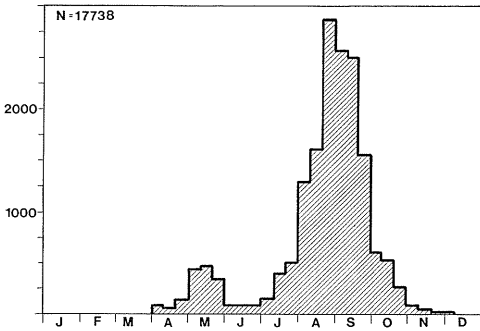

Fig. 2. Forekomsten af Almindelig Kjove i 10(11)-dagesperioder 1975-1989.

Number of Arctic Skuas 1975-1989 in 10(11)-day periods.

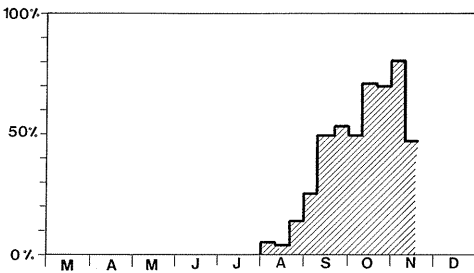

Fig. 3. Andelen af juvenile Almindelige Kjover, 1975-1986.

Percentage of juvenile Arctic Skuas, 1975-1989.

Den Almindelige Kjove yngler i Sibirien, Alaska, Canada, Grønland, Island og Europa mod syd til Skotland, Finland, Sydnorge og Bohuslän i Sydsverige. Andelen af lyse fugle stiger markant fra 5% i Sydsverige til næsten 100% i det nordlige Grønland (Olsen 1986, Furness 1987).

Forårskulminationen i Nordjylland ligger på samme tidspunkt som ved Blåvandshuk (Melftofte 1979), hvilket vil sige, at det ligger mellem de britiske ynglefugles ankomst ult. april - pri. maj (Cramp et al. 1974) og trækket i Finland, der kulminerer ult. maj (Hildén 1971, Kapanen 1977). Den høje andel af mørke adulte fugle i Nordjylland sammenholdt med kulminationstidspunktet tyder på, at det især er fugle fra de omkringliggende bestande, der ses her.

Efterårstrækket i Nordjylland kulminerer ligeledes på samme tidspunkt som trækket ved Blåvandshuk (Melftofte 1979). Her tyder farvefasefordelingen også på, at fuglene især stammer fra de

omkringliggende bestande. Der er i efterårsmånederne genfundet 4 ringmærkede Almindelige Kjover i Nordjylland, 2 fra Sverige og 2 fra Finland. Herudover er der i Danmark blot fundet 2 britiske fugle (begge fra Shetland).

Fuglene fra de europæiske bestande overvintrer i Atlanterhavet ud for det sydlige Afrika, sammen med en del fugle fra de sibiriske bestande (Olsen 1986, Furness 1987).

Lille Kjove *Stercorarius longicaudus*

I 1960'erne og 1970'erne var den Lille Kjove en sjælden gæst i hele Nordjyllands Amt. Fra omkring 1980 er den blevet registreret regelmæssigt ved Skagen, mens den stadigvæk er sjælden i resten af området (Tab. 1). Arten er fra 1987 udgået af Sjældenhedsudvalgslisten for Skagen og den jyske vestkyst.

Arten ses normalt fra pri. august til med. oktober (Fig. 5). Ialt 164 er blevet aldersbestemt: 12 (7%) var adulte, 27 (16%) immature og 125 (77%) juvenile. Farvefasefordelingen hos 99 juvenile var 22 (22%) lyse, 41 (42%) af mellemfase og 36 (36%) mørke. Der er dog stor risiko for forveksling af de forskellige faser, bl.a. p.g.a. glidende overgange mellem dem, så tallene er behæftet med en vis usikkerhed. Det skal her bemærkes, at farvefasen hos den juvenile ikke har nogen betydning for den adulte fugls udseende.

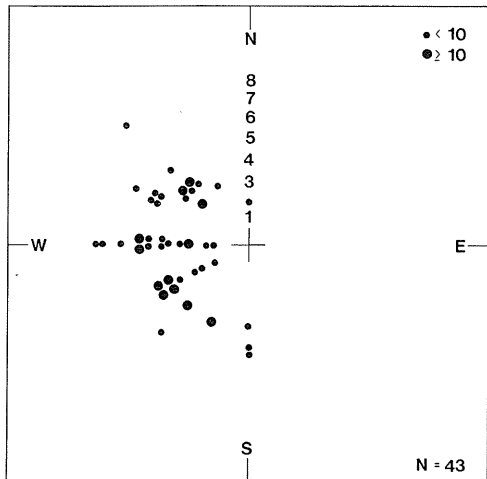

Fig. 4. Antallet af Almindelige Kjover fordelt på vindretning og vindstyrke. Der er ikke korrigeret for vindhæppigheder.

The numbers of Arctic Skuas distributed on wind direction and force.

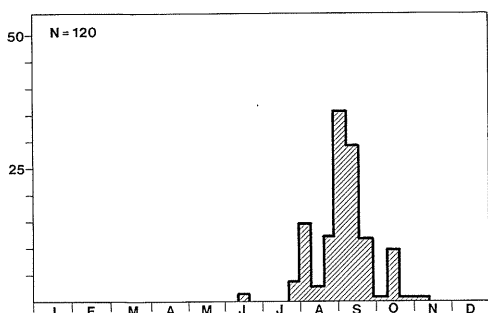

Fig. 5. Forekomsten af Lille Kjove i 10(11)-dagesperioder 1975-1986.

Number of Long-tailed Skuas 1975-1986 in 10(11)-day periods.

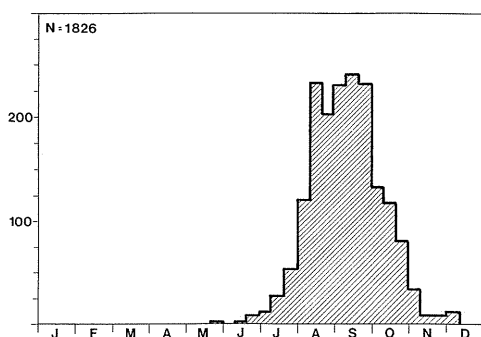

Fig. 6. Forekomsten af Storkjove i 10(11)-dagesperioder 1975-1989.

Number of Great Skuas 1975-1989 in 10(11)-day periods.

De fleste fugle er set rastende ved Skagen, mens hovedparten af resten er blevet set trækkende mod syd. Den Lille Kjove yngler cirkumpolært i arktiske områder og desuden længere mod syd i de norske og svenske fjelde. Den overvintrer i Atlanterhavet ud for det sydlige Afrika og ud for Sydamerika ved Falklandsøerne (Olsen 1986, Furness 1987).

Storkjove *Stercorarius skua*

Før 1980erne blev der kun set få Storkjover. Herefter har arten generelt optrådt mere hyppigt med 516 i 1988 som højeste total.

Af Fig. 6 fremgår det, at de første Storkjover på efterårstræk ses ultimo juli. Flest ses i perioden ultimo august til ultimo oktober. I år med mange Storkjover ses nogle dog frem til sidst i november. Af de ialt 13 fugle, som er set i december, er 11 fra 1986. Højeste dagstotal er 143 17. august 1988 ved Skagen.

Som ved Blåvandshuk (Meltofte 1979) er der kun få forårsobservationer. Den mest iøjnefaldende forskel er, at efterårskulminationen ved Blåvandshuk ligger med. oktober, mens antallet i Nordjylland kulminerer i september. Forskellen skyldes sikkert, at undersøgelserne dækker forskellige perioder, samtidig med at der ikke er korrigeret for vindhyppigheder i disse perioder.

Ubestedte kjover

Det er ialt blevet til 113 ubestemte kjover i perioden fra 1975 til 1989 (Tab. 1). Andelen har oftest ligget mellem 1% og 3% af alle sete kjover. De fleste ubestemte kjover er set i efterårsmånederne, flest i oktober. Det er især ungfuglene af de 3

"små" arter, der ikke er blevet bestemt; af 28 aldersbestemte (men ikke artsbestemte) kjover i oktober var 24 juvenile og 4 adulte.

Ændringer i forekomsten

Forekomsten af kjover i Nordjyllands Amt har tilsyneladende ændret sig en del siden midten af 1960erne. Hovedårsagen er, at observationsaktiviteten er steget betydeligt i begyndelsen af 1980erne. Dette har betydet en bedre dækning af alle lokaliteter, samtidig med at fortroligheden med feltkendetegnene er blevet større i de seneste år (Harrio 1986, Olsen 1986). Sammenlignes der med bogen *Nordjyllands Fugle* (Møller 1978), er der en del forskelle i forekomst m.m., hvilket skyldes forskelle i materialets sammensætning. Denne artikel er baseret på observationer fra slutningen af 1970erne og 1980erne, hvor materialet må siges at være dækkende for landsdelen, mens materialet i *Nordjyllands Fugle* er præget af nogle få observationer med mange fugle i begyndelsen af 1970erne.

Hos Storkjoven kan ændringen delvist være reel og forårsaget af udviklingen i bestanden, der generelt er vokset (Furness 1987).

For Almindelig Kjove er der tilsyneladende ikke sket nogen generel ændring på ynglepladserne (Furness 1987). Antallet af Mellemkjover og Små Kjover varierer med mængden af lemminger og andre gnavere på ynglepladserne, men intet tyder på, at der er sket væsentlige ændringer i bestandene. I 1982 var der lemmingår i Skandinavien (Boertmann et al. 1986), hvilket resulterede i ekstra mange Små Kjover.

Juvenil Alm. Kjove. Foto: Jens B. Bruun.
Juvenile Arctic Skua.

Summary

The occurrence of skuas in Northern Jutland, 1975-1989

The occurrence of skuas in Northern Jutland is summarized. A generally increasing tendency for all species (Tab. 1) seems mainly, and perhaps solely, to be caused by an intensified observer activity, combined with an improved familiarity with skuas among local ornithologists. The phenology of four species appears from Fig 1, 2, 5, 6.

Referencer

- Boertmann, D., K. M. Olsen & B. B. Pedersen 1986: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i årene 1982, 1983 og 1984. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 80: 35-57.
- Cramp, S., W. R. P. Bourne & D. Saunders 1974: The seabirds of Britain and Ireland. – Collins, London.
- Furness, R. W. 1987: The Skuas. – T. & A. D. Poyser, Calton.
- Hario, M. 1986: Art- och ålderbestämning av *Stercorarius*-labber. (Svensk översättning ved J. Palmgren.) – Calidris 1986 nr 3.
- Hildén, O. 1971: Occurrence, migration and colour phases of the Arctic Skua (*Stercorarius parasiticus*) in Finland. – Ann. Zool. Fennici 8: 223-230.
- Kapanen, M. 1977: Merikihun *Stercorarius parasiticus* muutosta Joensuun seudulla. – Ornis Fennica 54: 123-126.

Meltofte, H. 1979: Forekomsten af kjover Stercorariinae ved Blåvandshuk 1963-1977. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 73: 297-304.

Møller, A. P. 1978: Nordjyllands Fugle – deres yngleudbredelse og trækforhold. – Klampenborg.

Olsen, K. M. 1986: Labbar – en bestemmingsguide till släktet *Stercorarius*. – Anser Supplement 20.

Olsen, K. M. 1987: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1985. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 81: 109-120.

Olsen, K. M. 1988: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1986 og 1987. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 82: 81-100.

Pedersen, B. B. 1980: Rapport fra Sjældenhedsudvalget for 1977 og 1978. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 74: 127-140.

Pedersen, B. B. 1982: Rapport fra Sjældenhedsudvalget for 1979 og 1980. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 76: 111-122.

Pedersen, B. B. 1984: Rapport fra Sjældenhedsudvalget for 1981. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 78: 81-92.

Revideret 10. april 1992

Henrik Nyrup,
 Gildsigvej 8, Nørre Uttrup,
 DK-9400 Nørresundby

Rørsanger. Foto: Erik Thomsen. Reed Warbler.

